Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

14 martie 2019*

„Trimitere preliminară – Dreptul la reîntregirea familiei – Directiva 2003/86/CE – Articolul 16 alineatul (2) litera (a) – Articolul 17 – Retragerea permisului de ședere al unui membru al familiei unui resortisant al unei țări terțe – Statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung – Directiva 2003/109/CE – Articolul 9 alineatul (1) litera (a) – Pierderea acestui statut – Fraudă – Necunoașterea fraudei”

În cauza C-557/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Raad van State (Consiliul de Stat, Țările de Jos), prin decizia din 20 septembrie 2017, primită de Curte la 22 septembrie 2017, în procedura

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie

împotriva

Y. Z.,

Z. Z.,

Y. Y.,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul T. von Danwitz, președintele Camerei a șaptea, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, doamna K. Jürimäe și domnii C. Lycourgos (raportor), E. Juhász și C. Vajda, judecători,

avocat general: domnul P. Mengozzi,

grefier: doamna M. Ferreira, administratoare principală,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 5 iulie 2018,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Y. Z., Z. Z. și Y. Y., de M. Strooij și de A. C. M. Nederveen, advocaten;

– pentru guvernul neerlandez, de M. K. Bulterman, de M. H. S. Gijzen și de J. M. Hoogveld, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: neerlandeza.

– pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

– pentru Comisia Europeană, de R. Troosters și de C. Cattabriga, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 4 octombrie 2018,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86/CE a Consiliului din 22 septembrie 2003 privind dreptul la reîntregirea familiei (JO 2003, L 251, p. 12, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 164) și a articolului 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/109/CE a Consiliului din 25 noiembrie 2003 privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung (JO 2004, L 16, p. 44, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 225).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (secretarul de stat pentru securitate și justiție, Țările de Jos) (denumit în continuare „secretarul de stat”), pe de o parte, și Y. Z., Z. Z. și Y. Y. (denumiți în continuare „tatăl”, „fiul” și, respectiv, „mama”), pe de altă parte, în legătură cu deciziile secretarului de stat de retragere a permiselor de ședere acordate Y. Z., Z. Z. și Y. Y. și prin care aceștia au fost somați să părăsească imediat teritoriul Țărilor de Jos și le-a fost interzisă intrarea.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2003/86

3 Potrivit considerentelor (2) și (4) ale Directivei 2003/86:

„(2) Măsurile privind reîntregirea familiei ar trebui adoptate în conformitate cu obligația de protecție a familiei și de respectare a vieții de familie, care este consacrată în numeroase instrumente de drept internațional. Prezenta directivă respectă drepturile fundamentale și respectă principiile recunoscute în special de articolul 8 din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

[…]

(4) Reîntregirea familiei este o modalitate necesară pentru a face posibilă viața în familie. Ea contribuie la crearea unei stabilități socioculturale care facilitează integrarea resortisanților țărilor terțe în statele membre, fapt care permite, de asemenea, promovarea coeziunii economice și sociale, obiectiv fundamental al Comunității, enunțat de tratat.”

4 Potrivit articolului 1 din această directivă:

„Prezenta directivă are ca obiectiv stabilirea condițiilor în care se exercită dreptul la reîntregirea familiei pe care îl au resortisanții țărilor terțe care au reședința în mod legal pe teritoriul statelor membre.”

5 Articolul 2 din directiva menționată prevede:

„În sensul prezentei directive:

[…]

(c) «susținător al reîntregirii» înseamnă un resortisant al unei țări terțe care are reședința în mod legal într-un stat membru și care solicită reîntregirea familiei sau ai cărui membri de familie solicită reîntregirea;

(d) «reîntregirea familiei» înseamnă intrarea și șederea într-un stat membru a membrilor familiei unui resortisant al unei țări terțe care are reședința în mod legal în respectivul stat membru, în scopul menținerii unității familiale, indiferent dacă legăturile de familie sunt anterioare sau posterioare intrării susținătorului reîntregirii;

[…]”

6 Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2003/86 are următorul cuprins:

„Statele membre autorizează intrarea și șederea, în conformitate cu prezenta directivă și sub rezerva respectării condițiilor prevăzute de capitolul IV, precum și la articolul 16 a următorilor membri ai familiei:

(a) soțul susținătorului reîntregirii;

(b) copiii minori ai susținătorului reîntregirii și ai soțului acestuia […]

[…]”

7 Articolul 5 alineatul (2) primul paragraf din această directivă prevede:

„Cererea [de intrare și de ședere] este însoțită de documente justificative care dovedesc legăturile de familie și respectarea condițiilor prevăzute la articolele 4 și 6 și, după caz, la articolele 7 și 8 […]”

8 Articolul 7 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„La depunerea cererii de reîntregire a familiei, statul membru în cauză poate cere persoanei care a depus cererea să furnizeze dovada că susținătorul reîntregirii dispune:

[…]

(c) de resurse stabile, constante și suficiente pentru a se întreține pe sine și pe ceilalți membri ai familiei fără a recurge la sistemul de asistență socială al statului membru în cauză. […]”

9 Articolul 13 alineatul (3) din Directiva 2003/86 prevede:

„Perioada de valabilitate a permiselor de ședere acordate membrilor familiei nu poate depăși, în principiu, data expirării permisului de ședere al susținătorului reîntregirii.”

10 Articolul 16 alineatele (2) și (3) din această directivă prevede:

„(2) De asemenea, statele membre pot respinge o cerere de intrare și de ședere în scopul reîntregirii familiei sau pot retrage permisul de ședere al unui membru al familiei sau pot refuza reînnoirea acestuia în cazul în care se constată că:

(a) au fost utilizate informații false sau mincinoase sau documente false sau falsificate sau că s-a recurs la fraudă sau la alte mijloace ilegale;

[…]

(3) Statele membre pot retrage sau pot refuza reînnoirea permisului de ședere al unui membru al familiei atunci când dreptul de ședere al susținătorului reîntregirii expiră și membrul familiei nu beneficiază încă de un drept la un permis de ședere autonom în temeiul articolului 15.”

11 Potrivit articolului 17 din directiva menționată:

„Statele membre țin seama în mod adecvat de natura și soliditatea legăturilor de familie ale persoanei și de durata rezidenței sale în statul membru, precum și de existența unor legături familiale, culturale sau sociale cu țara de origine, în cazul respingerii unei cereri, al retragerii sau al refuzului de reînnoire a permisului de ședere, precum și în cazul luării unei măsuri de îndepărtare a susținătorului reîntregirii sau a membrilor familiei sale.”

Directiva 2003/109

12 Considerentele (2), (4), (6) și (12) ale Directivei 2003/109 enunță:

„(2) La reuniunea extraordinară de la Tampere din 15 și 16 octombrie 1999, Consiliul European a afirmat că statutul juridic al resortisanților țărilor terțe trebuie apropiat de cel al resortisanților statelor membre și că unei persoane care are reședința legală într-un stat membru, pe o perioadă determinată, și care este titulară a unui permis de lungă ședere trebuie să i se acorde în statul membru respectiv un ansamblu de drepturi uniforme cât mai apropiate de cele de care beneficiază cetățenii Uniunii Europene.

[…]

(4) Integrarea resortisanților țărilor terțe care s-au stabilit pentru o perioadă lungă în statele membre reprezintă un element-cheie în promovarea coeziunii economice și sociale, obiectiv fundamental al Comunității, prevăzut de tratat.

[…]

(6) Criteriul principal în dobândirea statutului de rezident pe termen lung trebuie să fie durata șederii pe teritoriul unui stat membru. Șederea respectivă trebuie să fi fost legală și neîntreruptă pentru a putea dovedi stabilirea persoanei respective în țara în cauză. […]

[…]

(12) Pentru a constitui un veritabil instrument de integrare în societatea în care este stabilit rezidentul pe termen lung, rezidentul respectiv trebuie să beneficieze de egalitate de tratament cu cel al cetățenilor statului membru, într-o gamă largă de domenii economice și sociale, în condițiile pertinente definite de prezenta directivă.”

13 Articolul 4 alineatul (1) din această directivă prevede:

„Statele membre acordă statutul de rezident pe termen lung resortisanților țărilor terțe care au avut reședința legală și fără întrerupere pe teritoriul lor timp de cinci ani înainte de a depune cererea în cauză.”

14 Articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„Statele membre cer resortisanților țărilor terțe să facă dovada că dispun pentru ei și pentru membrii familiei lor care se află în întreținerea lor:

(a) de resurse stabile, regulate și suficiente pentru a satisface nevoile proprii și pe cele ale membrilor familiei lor fără a recurge la sistemul de ajutor social al statului membru în cauză. […]

[…]”

15 Articolul 7 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2003/109 are următorul cuprins:

„Pentru a dobândi statutul de rezident pe termen lung, resortisantul unei țări terțe trebuie să facă o cerere către autoritățile competente ale statului membru în care are reședința. Cererea trebuie însoțită de acte justificative, stabilite de legislația internă, care să facă dovada că îndeplinește condițiile prevăzute la articolele 4 și 5 […]”

16 Potrivit articolului 8 alineatul (1) din această directivă:

„Statutul de rezident pe termen lung este permanent, sub rezerva articolului 9.”

17 Articolul 9 din directiva menționată prevede:

„(1) Rezidentul pe termen lung își pierde dreptul la statutul de rezident pe termen lung în următoarele cazuri:

(a) constatarea dobândirii frauduloase a statutului de rezident pe termen lung;

[…]

(7) În cazul în care retragerea sau pierderea statutului de rezident pe termen lung nu determină expulzarea, statul membru autorizează persoana în cauză să rămână pe teritoriul său dacă îndeplinește condițiile prevăzute de legislația sa internă și dacă nu reprezintă o amenințare pentru ordinea publică sau securitatea publică.”

Decizia nr. 1/80

18 Articolul 7 primul paragraf din Decizia nr. 1/80 a Consiliului de asociere din 19 septembrie 1980 privind dezvoltarea asocierii, anexată la Acordul de asociere dintre Comunitatea Economică Europeană și Turcia, care a fost semnat la 12 septembrie 1963 la Ankara de Republica Turcia, pe de o

parte, precum și de statele membre ale CEE și de Comunitate, pe de altă parte, și care a fost încheiat, aprobat și confirmat în numele acesteia din urmă prin Decizia 64/732/CEE a Consiliului din 23 decembrie 1963 (JO 1964, 217, p. 3685, Ediție specială, 11/vol. 1, p. 10), prevede:

„Membrii familiei unui lucrător turc încadrat pe piața legală a muncii dintr-un stat membru, care au fost autorizați să se alăture acestuia:

– au dreptul să accepte – sub rezerva priorității ce trebuie acordată lucrătorilor din statele membre ale Comunității – orice ofertă de încadrare în muncă, dacă au locuit în mod legal pe teritoriul acestui stat de cel puțin trei ani;

– beneficiază, pe teritoriul acestui stat, de acces liber la orice activitate salariată, la alegerea lor, dacă locuiesc în mod legal pe teritoriul acestui stat de cel puțin cinci ani.”

Dreptul neerlandez

19 Articolul 14 alineatul (1) din wet tot algehele herziening van de Vreemdelingenwet (Legea de revizuire generală a Legii privind străinii) din 23 noiembrie 2000 (Stb. 2000, nr. 495, denumită în continuare „Legea din 2000”) prevede:

„Ministrul este competent:

a) să admită, să respingă sau să nu examineze cererea de eliberare a unui permis de ședere pe durată determinată;

[…]”

20 Articolul 18 alineatul (1) din legea menționată prevede:

„O cerere de prelungire a valabilității unui permis de ședere pe durată determinată în sensul articolului 14 poate fi respinsă dacă:

[…]

c) străinul a furnizat informații incorecte sau nu a furnizat informații care ar fi determinat respingerea cererii inițiale de acordare sau de prelungire;

[…]”

21 Articolul 19 din legea menționată are următorul cuprins:

„Permisul de ședere pe durată determinată poate fi retras pentru motivele prevăzute la articolul 18 alineatul 1, cu excepția celui prevăzut la litera b) […].”

22 Potrivit articolului 45a alineatul 1 din Legea din 2000:

„Ministrul este competent:

a) să admită, să respingă sau să nu examineze cererea de eliberare a unui permis de ședere UE al rezidentului pe termen lung;

b) să retragă un permis de ședere UE al rezidentului pe termen lung.”

23 Articolul 45d alineatul 3 din această lege prevede:

„Permisul de ședere UE al rezidentului pe termen lung se retrage atunci când:

[…]

b) permisul de ședere a fost obținut în mod fraudulos.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

24 Tatălui, de cetățenie chineză, i s-a eliberat, începând cu data de 29 martie 2001, un permis de ședere obișnuit pe durată determinată în Țările de Jos, în cadrul pretinselor sale activități de manager al unei societăți, iar ulterior, începând de la 28 aprilie 2006, un permis de ședere obișnuit pe durată nedeterminată în acest stat membru. Aceste permise de ședere au fost acordate în mod exclusiv în temeiul dreptului național.

25 La 31 ianuarie 2002, mama și fiul, respectiv soția tatălui și copilul minor al cuplului, născut în cursul anului 1991, ei înșiși tot de cetățenie chineză, au obținut permise de ședere obișnuite pe durată determinată în statul membru menționat, în temeiul articolului 14 din Legea din 2000. Aceste permise au fost acordate în cadrul unei reîntregiri familiale cu tatăl, în sensul Directivei 2003/86. Începând cu 18 octombrie 2006, mamei și fiului li s-au eliberat permise de ședere obișnuite pe durată nedeterminată în același stat membru, cu mențiunea „rezident pe termen lung – CE”, în temeiul articolelor 20 și 21 din Legea din 2000, înlocuite și preluate în esență la articolul 45a din această lege, care transpun articolele 7 și 8 din Directiva 2003/109 în ordinea juridică neerlandeză.

26 Prin mai multe decizii din 29 ianuarie 2014, secretarul de stat a retras, cu efect retroactiv, pe de o parte, diferitele permise de ședere obișnuite acordate tatălui, pentru motivul că locul de muncă pretins ocupat de acesta din urmă era fictiv, societatea care îl încadrase în muncă neexercitând nicio activitate, și că aceste permise fuseseră, așadar, obținute în mod fraudulos. Pe de altă parte, secretarul de stat a retras de asemenea, cu efect retroactiv, permisele de ședere pe durată determinată acordate mamei și fiului în cadrul reîntregirii familiei, precum și permisele de ședere de rezident pe termen lung eliberate acestora din urmă. În plus, prin aceste decizii, secretarul de stat a somat tatăl, mama și fiul să părăsească imediat teritoriul neerlandez și a adoptat o interdicție de intrare împotriva lor.

27 În ceea ce privește în special permisele de ședere obișnuite pe durată determinată al mamei și al fiului, care au fost retrase în temeiul articolului 18 alineatul 1 litera c) și al articolului 19 din Legea din 2000, care pun în aplicare în dreptul intern articolul 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86, secretarul de stat consideră că au fost dobândite în mod fraudulos, dat fiind că au fost eliberate pe baza unor adeverințe de încadrare în muncă frauduloase ale tatălui. Situația ar fi aceeași pentru permisele de ședere de rezident pe termen lung acordate mamei și fiului. Astfel, pe de o parte, aceste permise au fost obținute pe baza presupunerii inexacte că mama și fiul beneficiau, anterior acordării permiselor respective, de o ședere legală în Țările de Jos. Pe de altă parte, adeverințele de încadrare în muncă frauduloase ale tatălui au fost de asemenea prezentate în scopul acestei acordări pentru a lăsa să se creadă că mama și fiul dispuneau de resurse stabile, regulate și suficiente, dat fiind că, în niciun moment, aceștia din urmă nu ar fi dispus în mod autonom de astfel de resurse.

28 Potrivit secretarului de stat, împrejurarea că mama și copilul au avut sau nu au avut cunoștință de frauda săvârșită de tată și de caracterul fraudulos al adeverințelor de încadrare în muncă este lipsită de pertinență.

29 Printr-o decizie din 4 mai 2015, secretarul de stat a respins reclamația formulată de tată, de mamă și de fiu împotriva deciziilor din 29 ianuarie 2014.

30 Sesizat cu o acțiune împotriva deciziei din 4 mai 2015, rechtbank Den Haag (Tribunalul din Haga, Țările de Jos) a considerat, prin hotărârea din 31 mai 2016, că în mod întemeiat secretarul de stat retrăsese diferitele permise de ședere ale tatălui, precum și, pe de o parte, permisele de ședere obișnuite pe durată determinată al mamei și al fiului, în temeiul articolului 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86, și, pe de altă parte, permisele de ședere de rezident pe termen lung ale acestora din urmă, în temeiul articolului 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/109. În schimb, această instanță a considerat că acțiunea era întemeiată întrucât secretarul de stat nu a prezentat în mod corespunzător motivele pentru care retragerea permiselor de ședere acordate fiului nu încălca dreptul la viață privată garantat la articolul 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”).

31 Secretarul de stat, pe de o parte, și tatăl, mama și fiul, pe de altă parte, au declarat apel împotriva acestei hotărâri în fața instanței de trimitere.

32 Această instanță a admis apelul declarat de secretarul de stat.

33 Astfel, instanța menționată a apreciat că acesta din urmă nu săvârșise o eroare atunci când a considerat, având în vedere diferitele interese aflate în joc, că retragerea permiselor de ședere acordate fiului nu încălca articolul 8 din CEDO. Aceasta a adăugat că articolul 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), căruia trebuie să i se dea același sens și aceeași importanță precum articolului 8 din CEDO, nu conducea la o apreciere diferită.

34 În ceea ce privește apelul incident declarat de tată, de mamă și de fiu, instanța de trimitere arată că nu se contestă faptul că tatăl și-a obținut permisele de ședere pe durată determinată și nedeterminată în mod fraudulos, având în vedere că locul său de muncă era fictiv. Astfel, litigiul privește doar consecințele fraudei săvârșite asupra dreptului de ședere al mamei și al fiului.

35 În această ultimă privință, instanța subliniază, pe de o parte, că este cert că adeverințele de încadrare în muncă frauduloase, furnizate de tată pentru a demonstra că dispunea de resurse stabile, constante și suficiente, în sensul articolului 7 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2003/86, stau la baza acordării și a prelungirii permiselor de ședere obișnuite pe durată determinată ale mamei și ale fiului. Or, tatăl nu ar fi dispus niciodată de astfel de resurse, dat fiind că locul său de muncă era fictiv. Pe de altă parte, instanța menționată arată că mama și fiul nu au obținut un permis de ședere autonom, în sensul articolului 15 alineatul (1) din această directivă, întrucât, în dreptul neerlandez, un asemenea permis de ședere este limitat la motive umanitare netemporare, iar mama și fiul nu au solicitat niciodată acordarea acestuia.

36 În ceea ce privește, pe de altă parte, permisele de ședere de rezident pe termen lung acordate mamei și fiului, instanța de trimitere subliniază că este de asemenea cert că șederea acestora din urmă pe teritoriul Țărilor de Jos înainte de obținerea acestor permise s-a bazat pe frauda tatălui. Prin urmare, presupunerea că ei îndeplineau condiția unei șederi legale de cinci ani pe teritoriul unui stat membru, prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2003/109, se baza de asemenea pe o fraudă. În plus, permisele respective au fost obținute pe baza unor adeverințe de încadrare în muncă frauduloase ale tatălui, care au fost prezentate în scopul obținerii acestora.

37 Cu toate acestea, potrivit acestei instanțe, este necesar în speță să se pornească de la premisa că mama și fiul nu cunoșteau comportamentele frauduloase ale tatălui, din moment ce secretarul de stat nu numai că nu a pretins că aceștia aveau cunoștință, ci, mai mult, a considerat că acest aspect era lipsit de pertinență.

38 Instanța menționată se întreabă dacă în astfel de circumstanțe secretarul de stat putea să retragă în mod valabil, pe de o parte, permisele de ședere pe durată determinată acordate mamei și fiului, în conformitate cu articolul 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86, și, pe de altă parte, permisele de ședere de rezident pe termen lung eliberate acestora din urmă, în temeiul articolului 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/109.

39 În aceste condiții, Raad van State (Consiliul de Stat, Țările de Jos) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 16 alineatul (2) teza introductivă și litera (a) din Directiva [2003/86] trebuie interpretat în sensul că se opune retragerii unui permis de ședere acordat în scopul reîntregirii familiei atunci când acesta a fost dobândit pe baza unor informații frauduloase, dar membrul familiei nu avea cunoștință de caracterul fraudulos al acestor informații?

2) Articolul 9 alineatul (1) teza introductivă și litera (a) din Directiva [2003/109] trebuie interpretat în sensul că se opune retragerii statutului de rezident pe termen lung atunci când acesta a fost dobândit pe baza unor informații frauduloase, dar rezidentul pe termen lung nu avea cunoștință de caracterul fraudulos al acestor informații?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

40 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86 trebuie interpretat în sensul că se opune ca un stat membru să retragă permisele de ședere care au fost eliberate membrilor familiei unui resortisant al unei țări terțe în temeiul acestei directive, pentru motivul că au fost prezentate documente falsificate în scopul obținerii acestor permise de ședere, în ipoteza în care membrii familiei respectivi nu cunoșteau caracterul fraudulos al acestor documente.

41 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit că, în temeiul articolului 4 alineatul (1) literele (a) și (b) din Directiva 2003/86, statele membre autorizează intrarea și șederea, în conformitate cu această directivă, a soțului susținătorului reîntregirii și a copiilor minori ai susținătorului reîntregirii și ai soțului acestuia. În temeiul articolului 5 alineatul (2) din directiva menționată, cererea de intrare și de ședere este însoțită de documente justificative care dovedesc respectarea condițiilor enunțate, printre altele, la articolul 7 din aceeași directivă, al cărui alineat (1) litera (c) prevede că statul membru în cauză poate cere persoanei care a depus cererea să furnizeze dovada că susținătorul reîntregirii dispune de resurse stabile, constante și suficiente pentru a se întreține pe sine și pe ceilalți membri ai familiei fără a recurge la sistemul de asistență socială al statului membru în cauză.

42 Articolul 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86 prevede că statele membre pot retrage permisul de ședere al unui membru al familiei în cazul în care se constată că au fost utilizate informații false sau mincinoase sau documente false sau falsificate ori că s-a recurs la fraudă sau la alte mijloace ilegale.

43 Din modul de redactare a acestei dispoziții rezultă că statele membre pot, în principiu, să retragă acest permis dacă au fost prezentate documente falsificate sau dacă s-a recurs la fraudă în scopul obținerii permisului menționat. Dispoziția menționată nu identifică persoana care a furnizat sau a utilizat aceste documente sau care a săvârșit această fraudă și nici nu impune ca membrul familiei respectiv să fi avut cunoștință de aceasta. Reiese de asemenea din acest mod de redactare că simpla utilizare, în același scop, de informații false sau de documente false, în special pentru a lăsa să se creadă că susținătorul reîntregirii dispune de resurse stabile, constante și suficiente, conform articolului 7 alineatul (1)

litera (c) din această directivă, este suficientă pentru a întemeia o decizie de retragere a permisului de ședere al membrilor familiei, fără ca articolul 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86 să impună demonstrarea unei intenții frauduloase din partea acestor membri sau cunoașterea de către aceștia din urmă a caracterului fals al acestor informații sau al acestor documente.

44 Această interpretare este confirmată printr-o lectură sistematică a articolului 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86.

45 Într-adevăr, cauzele de retragere a permisului de ședere prevăzute la această dispoziție sunt identice cu cauzele de respingere a unei cereri de intrare și de ședere. Astfel, dispoziția menționată prevede că utilizarea de informații false sau mincinoase sau de documente false sau falsificate, precum și recurgerea la fraudă sau la alte mijloace ilegale constituie motive nu doar de retragere a permisului de ședere acordat, ci și de respingere a acestei cereri. Aceste motive trebuie, așadar, interpretate în același mod în aceste două cazuri. Or, după cum a subliniat guvernul neerlandez, efectul util al aceleiași dispoziții impune ca un stat membru să poată respinge cererea de intrare și de ședere a unui membru al familiei atunci când sunt prezentate documente false sau falsificate în susținerea acestei cereri, chiar dacă acest membru nu cunoștea caracterul fals sau falsificat al acestor documente.

46 În definitiv, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care susținătorul reîntregirii a comis o fraudă, având în vedere importanța centrală a susținătorului reîntregirii în sistemul instituit prin Directiva 2003/86, este conform cu obiectivele urmărite de această directivă și cu logica pe care ea se bazează ca această fraudă să aibă repercusiuni asupra procesului de reîntregire a familiei și în special să afecteze permisele de ședere acordate membrilor de familie ai acestui susținător al reîntregirii, chiar dacă aceștia din urmă nu aveau cunoștință de frauda săvârșită.

47 Astfel, reiese din considerentul (4) al Directivei 2003/86 că aceasta are drept obiectiv general să faciliteze integrarea resortisanților țărilor terțe în statele membre, permițând o viață de familie datorită reîntregirii familiei (Hotărârea din 21 aprilie 2016, Khachab, C-558/14, EU:C:2016:285, punctul 26 și jurisprudența citată). Din acest obiectiv, precum și dintr-o interpretare de ansamblu a acestei directive, în special a articolului 13 alineatul (3) și a articolului 16 alineatul (3) din aceasta, reiese că, atât timp cât membrii de familie respectivi nu au dobândit un drept de ședere autonom în temeiul articolului 15 din directiva menționată, dreptul lor de ședere este un drept derivat din cel al susținătorului reîntregirii respectiv, menit să favorizeze integrarea acestuia din urmă. În aceste condiții, un stat membru trebuie să poată considera că frauda săvârșită de susținătorul reîntregirii afectează procesul de reîntregire a familiei în ansamblul său, în special dreptul de ședere derivat al membrilor de familie ai acestui susținător al reîntregirii, și, în acest temei, să le retragă permisul de ședere membrilor menționați, chiar dacă aceștia din urmă nu ar fi avut cunoștință de frauda săvârșită. Acest lucru este valabil cu atât mai mult atunci când, precum în speță, frauda săvârșită afectează legalitatea dreptului de ședere al susținătorului reîntregirii.

48 În această din urmă privință este important de adăugat că, în conformitate cu articolul 1 din Directiva 2003/86, aceasta are ca obiectiv stabilirea condițiilor în care se exercită dreptul la reîntregirea familiei pe care îl au resortisanții țărilor terțe care au reședința în mod legal pe teritoriul statelor membre. Rezultă că acest drept este rezervat unor astfel de resortisanți, ceea ce este confirmat de definiția noțiunii „reîntregirea familiei” de la articolul 2 litera (d) din această directivă. Or, un resortisant al unei țări terțe căruia, precum tatălui din cauza în discuție în litigiul principal, i s-au retras cu efect retroactiv permisele de ședere pentru motivul dobândirii frauduloase a acestora nu poate fi considerat ca având reședința în mod legal pe teritoriul unui stat membru. Prin urmare, este *a priori* justificat ca un asemenea resortisant să nu poată beneficia de dreptul menționat și ca permisele de ședere acordate membrilor familiei sale în temeiul directivei menționate să poată fi retrase.

49 În speță nu se contestă, pe de o parte, că o fraudă a fost săvârșită de tată, care a prezentat adeverințe de încadrare în muncă falsificate pentru a demonstra că dispune de resurse stabile, constante și suficiente pentru a satisface nevoile proprii, precum și pe cele ale membrilor familiei sale, și, pe de altă

parte, că aceste adeverințe au fost furnizate pentru obținerea permiselor de ședere ale membrilor familiei sale, și anume ale mamei și ale fiului, deși aceștia din urmă nu cunoșteau caracterul fraudulos al adeverințelor menționate.

50 În aceste condiții, din interpretarea dispozițiilor articolului 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86, care figurează la punctul 43 din prezenta hotărâre, reiese că frauda comisă de tată și utilizarea de adeverințe de încadrare în muncă false sau falsificate pentru a demonstra că tatăl dispune de resurse stabile, constante și suficiente, în sensul articolului 7 alineatul (1) litera (c) din această directivă, sunt *a priori* de natură să justifice retragerea permiselor de ședere care au fost obținute de mamă și de fiu în temeiul directivei menționate.

51 În aceste condiții, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctele 27 și 28 din concluzii, retragerea unui permis de ședere în temeiul articolului 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86 nu poate interveni în mod automat. Astfel, rezultă din utilizarea termenilor „pot retrage” care figurează la această dispoziție că statele membre se bucură de o marjă de apreciere cu privire la această retragere. În această privință, statul membru în cauză trebuie, în conformitate cu articolul 17 din această directivă, să efectueze în prealabil o analiză individualizată a situației membrului de familie respectiv, procedând la o evaluare echilibrată și rațională a tuturor intereselor aflate în joc (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctul 81, precum și Hotărârea din 21 aprilie 2016, Khachab, C-558/14, EU:C:2016:285, punctul 43).

52 În temeiul acestui din urmă articol, statul membru menționat trebuie să țină seama în mod adecvat de natura și de soliditatea legăturilor de familie ale acestei persoane, de durata rezidenței sale pe teritoriul său, precum și, în ceea ce privește în special o măsură de retragere a permisului de ședere, de existența unor legături familiale, culturale sau sociale ale persoanei respective cu țara sa de origine.

53 În plus, astfel cum reiese din considerentul (2) al Directivei 2003/86, măsurile privind reîntregirea familiei, precum măsurile de retragere a permisului de ședere eliberat membrilor familiei, trebuie adoptate în conformitate cu drepturile fundamentale, în special cu dreptul la respectarea vieții private și de familie, garantat la articolul 7 din cartă, care conține drepturi care corespund celor protejate de articolul 8 paragraful 1 din CEDO (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 martie 2010, Chakroun, C-578/08, EU:C:2010:117, punctul 44, precum și Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctele 75 și 76). Prin urmare, deși statul membru în cauză dispune de o anumită marjă de apreciere în scopul examinării prevăzute la articolul 17 din Directiva 2003/86, această examinare trebuie să fie realizată în conformitate cu articolul 7 din cartă.

54 Astfel, în speță, după cum a relevat domnul avocat general la punctul 32 din concluzii, autoritățile naționale competente trebuiau să țină seama în special de durata rezidenței mamei și a fiului în Țările de Jos, de vârsta la care acesta din urmă a sosit în acest stat membru și de circumstanța eventuală că acesta a fost crescut și educat în acest stat membru, precum și de existența unor legături familiale, economice, culturale și sociale ale mamei și ale fiului cu și în statul membru menționat. Acestea trebuiau de asemenea să țină seama de existența eventuală a unor astfel de legături ale mamei și ale fiului cu și în țara lor de origine, care este apreciată în temeiul unor împrejurări precum, printre altele, un cerc familial prezent în această țară, călătorii sau perioade de rezidență în aceasta sau gradul de cunoaștere al limbii țării menționate.

55 Așa cum a arătat domnul avocat general la punctul 30 din concluzii, în cadrul aprecierii lor, aceste autorități trebuiau să țină seama și de împrejurarea că, în speță, mama și fiul nu sunt ei înșiși răspunzători de frauda săvârșită de tată și că ei nu aveau cunoștință de aceasta.

56 Revine instanței de trimitere să verifice dacă deciziile în discuție în litigiul principal, prin care secretarul de stat a retras permisele de ședere al mamei și al fiului, sunt justificate având în vedere considerațiile expuse la punctele 51-55 din prezenta hotărâre sau dacă aceștia din urmă trebuie, având în vedere aceste considerații, să păstreze aceste permise de ședere.

57 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86 trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care au fost prezentate documente falsificate în scopul eliberării de permise de ședere membrilor de familie ai unui resortisant al unei țări terțe, împrejurarea că acești membri de familie nu aveau cunoștință de caracterul fraudulos al acestor documente nu se opune ca statul membru în cauză să procedeze, în temeiul acestei dispoziții, la retragerea acestor permise. În conformitate cu articolul 17 din această directivă, revine totuși autorităților naționale competente să efectueze în prealabil o analiză individualizată a situației acestor membri, procedând la o evaluare echilibrată și rațională a tuturor intereselor aflate în joc.

Cu privire la a doua întrebare

58 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/109 trebuie interpretat în sensul că se opune ca un stat membru să retragă statutul de rezident pe termen lung care a fost acordat unor resortisanți ai unei țări terțe în temeiul acestei directive pentru motivul că acest statut a fost obținut prin recurgerea la documente falsificate în ipoteza în care acești resortisanți nu cunoșteau caracterul fraudulos al acestor documente.

59 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit că, în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2003/109, statele membre acordă statutul de rezident pe termen lung resortisanților țărilor terțe care au avut reședința legală și fără întrerupere în ultimii cinci ani pe teritoriul lor. Cu toate acestea, dobândirea acestui statut nu este automată. Astfel, conform articolului 7 alineatul (1) din această directivă, resortisantul unei țări terțe trebuie, în acest scop, să facă o cerere către autoritățile competente ale statului membru în care are reședința, cerere care trebuie însoțită de acte justificative care să facă dovada că îndeplinește condițiile prevăzute la articolele 4 și 5 din directiva menționată. În special, acesta trebuie, conform articolului 5 alineatul (1) litera (a) din aceeași directivă, să demonstreze că dispune de resurse stabile, regulate și suficiente pentru a satisface nevoile proprii și pe cele ale membrilor familiei sale fără a recurge la sistemul de ajutor social al acestui stat membru.

60 Articolul 8 alineatul (1) din Directiva 2003/109 prevede că statutul de rezident pe termen lung este permanent, sub rezerva articolului 9 din această directivă.

61 În această privință, articolul 9 alineatul (1) litera (a) din directiva menționată prevede că rezidentul pe termen lung își pierde dreptul la acest statut în cazul constatării dobândirii frauduloase a statutului menționat. Această dispoziție nu identifică însă persoana care trebuie să fie la originea fraudei săvârșite și nici nu impune ca rezidentul respectiv să fi avut cunoștință de aceasta.

62 Or, conform unei jurisprudențe constante a Curții, justițiabilii nu se pot prevala în mod fraudulos de normele dreptului Uniunii, principiul interzicerii fraudei constituind un principiu general al dreptului Uniunii, a cărui respectare se impune justițiabililor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 februarie 2018, Altun și alții, C-359/16, EU:C:2018:63, punctele 48 și 49, precum și Hotărârea din 11 iulie 2018, Comisia/Belgia, C-356/15, EU:C:2018:555, punctul 99). Refuzul sau retragerea unui drept ca urmare a unor fapte frauduloase nu este decât simpla consecință a constatării că, în caz de fraudă, condițiile obiective necesare pentru obținerea acestui drept nu sunt în realitate îndeplinite (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 noiembrie 2017, Cussens și alții, C-251/16, EU:C:2017:881, punctul 32).

63 În plus, reiese din considerentele (2), (4), (6) și (12) ale Directivei 2003/109 că aceasta urmărește să garanteze integrarea resortisanților țărilor terțe care s-au instalat în mod durabil și legal în statele membre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 iulie 2014, Tahir, C-469/13, EU:C:2014:2094, punctul 32, Hotărârea din 4 iunie 2015, P și S, C-579/13, EU:C:2015:369, punctul 46, precum și Hotărârea din 2 septembrie 2015, CGIL și INCA, C-309/14, EU:C:2015:523, punctul 21) și, în acest scop, să apropie drepturile acestor resortisanți de cele de care se bucură cetățenii Uniunii, în special

prin instituirea egalității de tratament cu aceștia din urmă într-o gamă largă de domenii economice și sociale. Astfel, statutul de rezident pe termen lung permite persoanei care beneficiază de acesta să se bucure de egalitate de tratament în domeniile vizate la articolul 11 din Directiva 2003/109, în condițiile prevăzute la acest articol. În temeiul articolului 14 alineatul (1) din această directivă, acest statut oferă de asemenea rezidentului pe termen lung în cauză dreptul de ședere pentru o perioadă mai lungă de trei luni pe teritoriul altor state membre decât cel care i-a acordat statutul menționat, în condițiile prevăzute în capitolul III din directiva menționată, și de a beneficia în aceste condiții, conform articolului 21 din aceeași directivă, de egalitatea de tratament prevăzută la articolul 11 din aceasta.

64 Având în vedere drepturile extinse care sunt asociate statutului de rezident pe termen lung, este important ca statele membre să poată lupta eficient împotriva fraudei retrăgând beneficiarului său statutul de rezident pe termen lung care se bazează pe o fraudă.

65 Rezultă din ceea ce precedă că nimeni nu poate pretinde menținerea drepturilor dobândite în temeiul Directivei 2003/109 prin intermediul unei fraude, indiferent dacă această fraudă este săvârșită de beneficiarul acestor drepturi sau cunoscută de acesta, elementul determinant fiind acela ca dobândirea acestor drepturi să fie rezultatul unei fraude.

66 Rezultă că articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/109 se aplică în toate cazurile în care dobândirea statutului de rezident pe termen lung se bazează pe o fraudă, adică în care o fraudă stă la baza acestei dobândiri, indiferent care este persoana care a săvârșit această fraudă și independent de aspectul dacă respectivul rezident avea cunoștință de aceasta.

67 În special, această dispoziție se aplică în cazul în care, precum în cauza principală, rezidentul în cauză, în scopul dobândirii statutului de rezident pe termen lung, a furnizat documente falsificate pentru a dovedi că dispune de resurse stabile, regulate și suficiente pentru a satisface nevoile proprii și pe cele ale membrilor familiei sale, chiar dacă nu era la originea fraudei săvârșite și nu cunoștea caracterul fraudulos al acestor documente. Astfel, într-un asemenea caz, dobândirea acestui statut se bazează în mod direct pe această fraudă, așa încât aceasta afectează în mod necesar statutul menționat.

68 Această interpretare nu este repusă în discuție de Hotărârea din 18 decembrie 2008, Altun (C-337/07, EU:C:2008:744), evocată de instanța de trimitere.

69 În această hotărâre, Curtea a considerat că, din momentul în care membrii familiei unui lucrător turc au dobândit un drept de ședere autonom în temeiul articolului 7 primul paragraf din Decizia nr. 1/80, acest drept nu mai poate fi contestat ca urmare a neregularităților care au afectat în trecut dreptul de ședere al acestui lucrător, neregularități care rezultau în speță din comportamentul fraudulos al acestuia din urmă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 decembrie 2008, Altun, C-337/07, EU:C:2008:744, punctele 56, 57 și 59). Astfel, Curtea a statuat în esență că frauda care afectează dreptul de ședere al lucrătorului turc nu putea afecta un drept de ședere autonom al membrilor familiei acestuia.

70 Cu toate acestea, trebuie să se arate că împrejurările cauzei în care s-a pronunțat această hotărâre se disting de cele din cauza principală. Astfel, conform articolului 7 primul paragraf din Decizia nr. 1/80, membrii familiei unui lucrător turc obțin un drept de ședere autonom după o perioadă de reședință de trei ani în statul membru gazdă, fără să fie necesar să prezinte o cerere în acest scop. Prin urmare, Curtea nu s-a pronunțat cu privire la consecințele pe care le-ar fi avut asupra drepturilor persoanelor în cauză utilizarea unor documente falsificate pentru susținerea unei astfel de cereri.

71 Or, în speță, din decizia de trimitere reiese că deciziile în discuție în litigiul principal, prin care secretarul de stat a retras permisele de ședere de rezident pe termen lung al mamei și al fiului, se întemeiază tocmai pe faptul că adeverințele de încadrare în muncă frauduloase ale tatălui au fost prezentate în susținerea cererii mamei și a fiului în vederea obținerii statutului de rezident pe termen

lung, pentru a lăsa să se creadă că dispuneau de resurse stabile, regulate și suficiente, dobândirea unui asemenea statut nefiind posibilă, după cum s-a arătat la punctul 59 din prezenta hotărâre, decât în urma unei astfel de cereri.

72 Din ceea ce precedă rezultă că, în conformitate cu articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/109, un resortisant al unei țări terțe pierde statutul de rezident pe termen lung prevăzut de această directivă atunci când se dovedește că dobândirea acestui statut se baza pe documente falsificate, chiar dacă acest resortisant nu cunoștea caracterul fraudulos al acestor documente.

73 În aceste condiții, pierderea statutului de rezident pe termen lung nu implică în sine că persoana în cauză pierde și dreptul de ședere în statul membru gazdă în temeiul căruia aceasta a introdus cererea de acordare a acestui statut, conform articolului 7 alineatul (1) din Directiva 2003/109, și l-a obținut, conform articolului 4 alineatul (1) din această directivă, indiferent dacă acest drept de ședere a fost dobândit în temeiul dreptului național sau al dreptului Uniunii. Această pierdere nu are, așadar, drept consecință automată nici îndepărtarea de pe teritoriul acestui stat membru, astfel cum reiese din articolul 9 alineatul (7) din Directiva 2003/109. În ipoteza în care, precum în cauza principală, persoanele respective, și anume mama și fiul, au obținut statutul de rezident pe termen lung pe baza unui drept de ședere acordat în temeiul Directivei 2003/86, revine instanței de trimitere, așa cum s-a arătat la punctul 56 din prezenta hotărâre, să verifice dacă aceste persoane trebuie, în conformitate cu articolul 17 din această directivă, să păstreze permisul de ședere eliberat în temeiul acesteia.

74 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/109 trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care statutul de rezident pe termen lung a fost acordat unor resortisanți ai unei țări terțe pe baza unor documente falsificate, împrejurarea că acești resortisanți nu aveau cunoștință de caracterul fraudulos al acestor documente nu se opune ca statul membru să procedeze, în temeiul acestei dispoziții, la retragerea acestui statut.

Cu privire la cheltuielile de judecată

75 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

1) **Articolul 16 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2003/86/CE a Consiliului din 22 septembrie 2003 privind dreptul la reîntregirea familiei trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care au fost prezentate documente falsificate în scopul eliberării de permise de ședere membrilor de familie ai unui resortisant al unei țări terțe, împrejurarea că acești membri de familie nu aveau cunoștință de caracterul fraudulos al acestor documente nu se opune ca statul membru în cauză să procedeze, în temeiul acestei dispoziții, la retragerea acestor permise. În conformitate cu articolul 17 din această directivă, revine totuși autorităților naționale competente să efectueze în prealabil o analiză individualizată a situației acestor membri, procedând la o evaluare echilibrată și rațională a tuturor intereselor aflate în joc.**

2) **Articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/109/CE a Consiliului din 25 noiembrie 2003 privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care statutul de rezident pe termen lung a fost acordat unor resortisanți ai unei țări terțe pe baza unor documente falsificate, împrejurarea că acești resortisanți nu aveau cunoștință de caracterul fraudulos al acestor documente nu se opune ca statul membru să procedeze, în temeiul acestei dispoziții, la retragerea acestui statut.**

Semnături